

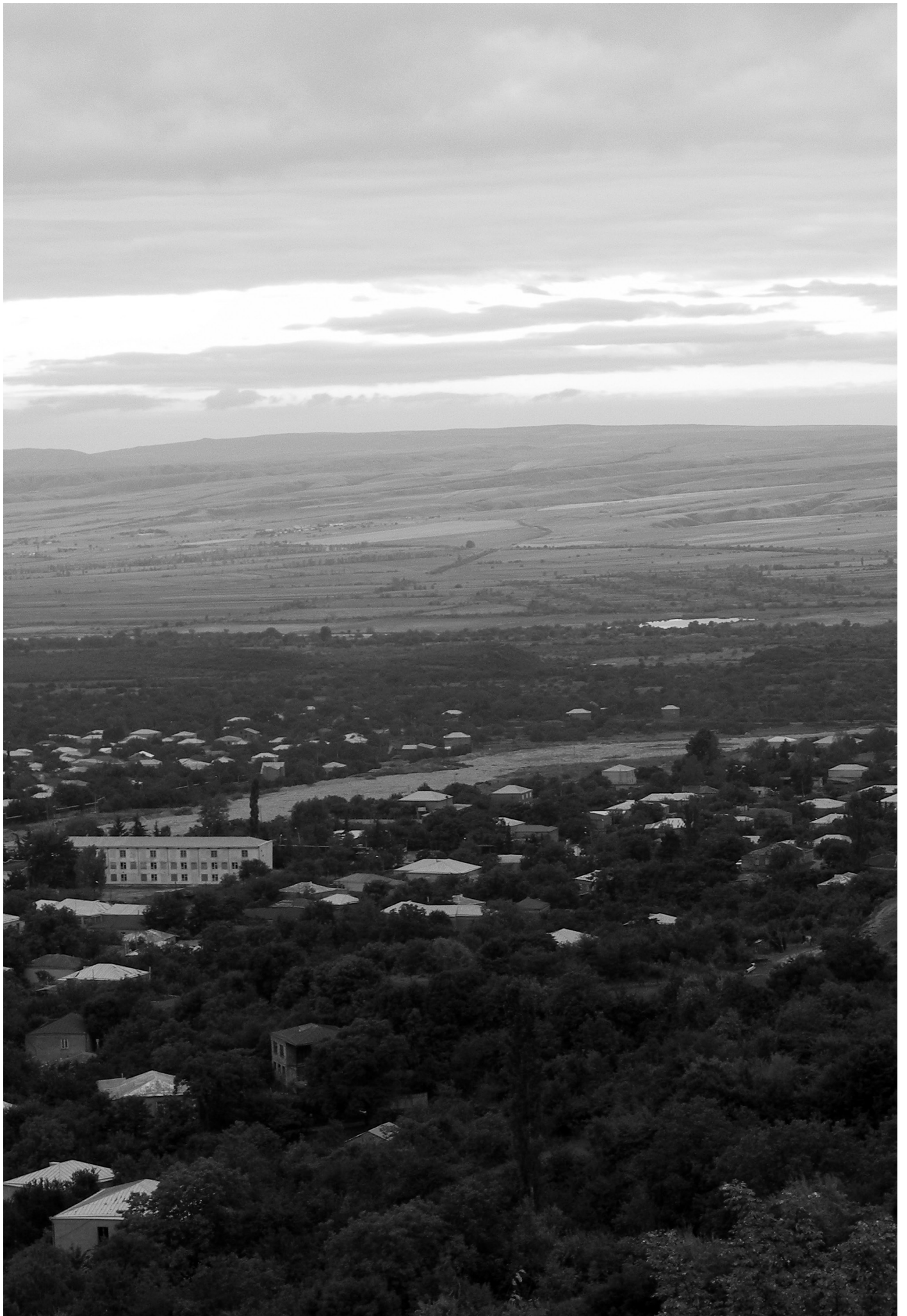
ენა, მამული, სარწმუნოება

გაზეთი

გაზეთი „გაზეთის მაცნე“ დამატება №3. აპრილი, 2012წ.

ქალაქ საგარჯოს ტოპონიმები

კვირფასო საბარეჯოელებო!

სამშობლო, ჩვენი მიწა-წყლიდან იწყება. სწორედ იქიდან, სადაც დავიბადეთ, ბავიზარდეთ და ჩამოვყალიბდით სრულ-ფასოვან ადამიანებად-ამის შეხსენება არავის სჭირდება. ყოველდღიური საზრუნავ-საფიქრალი დროს აღარ გვითრევენს-მიმოვიხედოთ ირგვლივ, დავტკბეთ გზობლიური ბარემოს ლამაზ-ლამაზი ხედებით, ჩვენს შვილებს, შვილიშვილებს ბავაგნოთ, ავუსნათ, თავისებურად შევამჩვაროთ ის ადგილები, რომელთაც ამ ოდესღაც თუ ახლაც მცხოვრებმა ადამიანებმა შესაფერისი, იქნებ მოსაფერებელი სახელებიც შეარქვა. მოდი, მიმოვიხედოთ დაკვირვებული თვალით ირგვლივ, გავიხსენოთ ამ მთის სახელი, რომელიც ამაყად დაჰქუჩავს და დატაჯად უდგას ჩრდილოეთის ქარებისგან დასაცავად საბარეჯოს, იმ ბარაქიანი ზვრის, სადაც ქართველი ერის უძველესობისა და უკვდავების სიმბოლო ვაზი ხარობს, იმ სახელბანთქმული, ბემრედილი წყაროების, რომელთაც ბარეჯელები თავს ვიწონებთ ერთმანეთთან და სტუმრებთან, იმ ტყეების, რომლებიც სიცხე-კაკანაქებაში გვიფარავს სვატისაგან, იმ ბორცის, რომელიც უამრავ საიღუმელოს, საბმირ-სასახელო ამბავს ინახავს ჩვენი წინაპრებისა და ვუთხრათ ჩვენს შვილებს, შვილიშვილებს: საბას, ლუკას, დავითს, რატის, დანის, ბიორბის, ნიკოლოზს, ზურაბს, ერეკლეს, ცოტნეს, თორნიკეს, სალომეს, თამარს, ნინოს, მარიას, ანას, რომ ეს მთაც და ეს მინდორიც, ეს ტყეც და ეს ველიც, ეს ბორცაც და ეს ნახოფლარიც მათია, მათი მარჩენალი და მათივე საპატრონელები...

მაშ, ასე, დღეს ამ შურნალის უზრცლებზე ბთავაზობთ მხოლოდ საბარეჯოს-2012წელს იუბილარი ქალაქის ტერიტორიაზე არსებულ ტოპონიმებს, რომლებიც დიდი რუქუნებით, თითქმის 70 წლიანი მძიმე, შრომატევადი საქმიანობით ჩვენმა თანამემამულემ, ისტორიკოსმა, შურნალისტმა, საზოგადო მოღვაწემ და ყოველივე ქართულის, საქართველოს, საბარეჯოს დიდმა გულშემატკივარმა და ჰერისუფალმა ბატონმა ალექსანდრე ელერდაშვილმა შეგვიბრუნა, შემოგვინახა და სინაგრაფით მოგვაწოდა, რისთვისაც ჩვენი შურნალის მკითხველის სახელით დიდ მადლობას ვუხდით.

კვირფასო მკითხველო, ამ აატარა შურნალში თუ სრულად ვერ ავსახეთ ქალაქის ტოპონიმები ბოლოშს მოგიხდით და ამასთან ერთად დიდი სიამოვნებით გელოდებით რედაქციაში სასაუბროდ და თქვენეული ვერსიების, ვარიანტების მოსახმენად და შემდგომში გამოსაქვეყნებლად.

ველით თქვენს ბამოხმარებებს.

რედაქცია

ალექსანდრე ელერდაშვილი

მწერალი და საზოგადო მოღვაწე ალექსანდრე ელერდაშვილი დაიბადა 1928 წელს სოფ. პატრეხელში. იგი თავისი მშობლების მეთვრამეტე შვილი იყო. პატრეხელის საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ სწავლა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე, საერთაშორისო განყოფილების განხრით გააგრძელა, რომელიც 1954 წელს დაამთავრა.

სხვადასხვა დროს ბატონი ალექსანდრე მუშაობდა პარტიულ და სამეურნეო სამსახურებში. იყო რიონული გაზეთი "სტალინური სიტყვის" რედაქტორის მოადგილე, პარტრაიკომის აგიტაციო-პროპაგანდის განყოფილების გამგე, რაიონული გაზეთის "ივრის განთიადის" რედაქტორი, განათლების რაიონული განყოფილების გამგე და სხვ.

მას დამსახურებულად აქვს მინიჭებული საქართველოს კულტურის დამსახურებული მუშაკის წოდება, რესპუბლიკის დამსახურებული ბიბლიოფილის (მწიგნობრის) საპატიო სახელი.

ბატონი ალექსანდრე სამი წიგნისა და ათასობით ისტორიულ-ლიტერატორული გამოკვლევის ავტორია, ზემდგომი ორგანოების მიერ დაჯილდოებულია უამრავი მედლით, სიგელით და სხვა წამახალისებელი საწუქრებით.

მიუხედავად დრმა მოხუცებულობისა, ბატონი ალექსანდრე ახლაც ნაყოფიერად მოღვაწეობს რაიონის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

შურნალის გამომცემელი შპს „გარეჯის მაცნე“

რედაქციის მისამართი: ქ. საგარეჯო
დ. აღმაშენებლის ქ. № 15

რედაქტორი:
თინათინ ილაური

შურნალი აიწყო და დაკაბადონდა შ.პ.ს. „გარეჯის მაცნეში“

დაიბეჭდა თბილისში, გამომცემლობა „კოლორში“.

ტელეფონები: 24-32-07 599 502 842
577 951 488

ქალაქის გერბორობაზე გავრცელებული ზოგონიშები

ნასოფლარი:

სათივარა
ჟატი
მელიქაური
ტყე ვაკე
სათონეები

აღბილი:

კოკონაური
კოსტაფე
პლატინა
მოსაცური
ხატიკაკლები
ნამძვლეუები
აზარიანთნაწისქვილარი
ჯაბადრიანთნაწისქვილარი
წაწნიასნაწისქვილარი
ფოლადანთნაწისქვილარი
მარისხანთნაწისქვილარი

მინდორი:

საბერძნეთი
ნაომარი
ზვარი
გოლგოთები
სატაცურხევიანი
სააღალო
ფუტკრისხევი
ყაზახა
ყაზანიანი
წიტიან გორა
ვაკე უბანი
ვაშლიანი

ბორა:

ნაომარგორა
შუაგორი
კოშკისგორა
წოპწოპინაგორა
ფანოზიანთგორა
პეტრე-პავლესგორა
მელიგორა

მთა:

ცივი
ელის მთა

კლდე:

ბებერი კლდე
ლოლოს ტინები

ტყე:

სათავე
დათვის საცხვერე
სათონეები

ჭალა:

სახობის ჭალა
ივრის ჭალა

წყარო:

პაპალას წყარო
მახიას წყარო
კოდის წყარო
თუშის წყალი

მდინარე:

თვალთხევი
წიფლისხევი
ტიკიაურა
ღელე
ლეკიაურა

დასახლება:

გადმაუბანი
ქურხულიანთუბანი
ქვლივიძიანთუბანი
ფორესუბანი
ესაიანთუბანი
ილაურიანთუბანი
კუჭუანთუბანი
კოსტანთუბანი
დოდოსუბანი
სომხის უბანი
კოპრომანთ უბანი
ქურდაანთ უბანი

„კოკონაური“

ტოპონიმია ბერძნული წარმოშობის სიტყვაა და ქართულად ნიშნავს ადგილის სახელწოდებას, ანუ ქართულად 'ადგილის დედას'. ყველა გეოგრაფიულ სახელწოდებას აქვს თავისი ისტორია, თანაც – სახელოვანი ისტორია, რითაც ამაყობს. ასეთ ტოპონიმს, 'ადგილის დედას' წარმოადგენს საგარეჯოს და გიორგიწმინდის გზასაყარზე აგარაკი და მამული 'კოკონაური', რომელიც ამჟამად მთლიანად საგარეჯოს საზღვრებშია მოქცეული.

დღევანდელი 'კოკონაური' მდებარეობს ქალაქ საგარეჯოს სამხრეთ-აღმოსავლეთით და მისი საზღვრებია ჩრდილოეთით კახეთის მთავარი საავტომობილო გზატკეცილი, რესტორან 'სახალხო სახლიდან' აღინჯამდე, აღმოსავლეთით სადგურის დასახლება მდე, დასავლეთით რესტორან 'სახალხო სახლიდან' ადგილ 'კოსტაფემდე' და ასევე ქ. საგარეჯოს კახეთის რკინიგზის დასახლებამდე; სამხრეთით რკინიგზის სადგურის დასახლებამდე და ადგილ 'ნასადგომარის' დასახლებამდე.

'კოკონაური' გასული საუკუნის 60-იან წლებამდე ჩვეულებრივ აგარაკ-მამულს წარმოადგენდა, სადაც საგარეჯოელ და გიორგიწმინდელებს ვენახები და ბაღ-ბოსტნები ჰქონდათ გაშენებული, ხოლო მას შემდეგ, რაც დაბა საგარეჯო 1962 წლის ბოლოს რესპუბლიკური დაქვემდებარების ქალაქად გადაიქცა, აგარაკ 'კოკონაურის' ცხოვრებაშიც ახალი ერა დაიწყო. მას შემდეგ, რაც საგარეჯო ჯერ სოფლიდან დაბად გადაკეთდა 1954 წლიდან, ხოლო – ქალაქად 1962 წლიდან, საგარეჯოს მოსახლეობა გაიზარდა, როგორც მოსახლეობის ბუნებრივი დემოგრაფიული მატებით, ისე მეზობელი სოფლებიდან მოსახლეობის საგარეჯოში დასახლებით, აგარაკი 'კოკონაური' ფაქტიურად შეერწყა ქალაქის ფარგლებს და მისი შემადგენელი ნაწილი გახდა.

თვით ტოპონიმი 'კოკონაური' წარმოსდგება სიტყვა 'კოკონაურისგან' რაც სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონის ერთ-ერთი განმარტებით ნიშნავს აბრეშუმის ყაჭის ჭიის ერთ-ერთი სახეცვლილების კოკონა ჭიას. როდესაც აბრეშუმის ჭია-კოკონა ჭიის ზრდის პროცესში ექცევა, მას განსაკუთრებული ხარისხის ფოთლით კვებავენ, რომელსაც უფრო მეტი კვებითი ღირებულება აქვს, ასეთი თუთის პლანტაციები განსაკუთრებული ნიადაგის შერჩევას და მოვლას საჭიროებდა. სწორედ ასეთი ნიადაგის შემცველი იყო მიწის ის ნაკვეთი, რომელსაც უხსოვარი დროიდან დაერქვა ტოპონიმი კოკონაური.

მეაბრეშუმეობა უწინდელ საქართველოში სახალხო მეურნეობის ერთ-ერთ წამყვან დარგს წარმოადგენდა და

დიდ შემოსავალს აძლევდა როგორც სახელმწიფოს, ისე თითოეულ ქართულ ოჯახს, ამიტომ მეაბრეშუმეობა წამყვან სამეურნეო დარგს წარმოადგენდა.

თუ რამდენად პოპულარული იყო მეაბრეშუმეობა ჯერ კიდევ წარმართულ, ანტიკურ სამყაროში, სახალხო, სარიტუალო დღესასწაულიც კი იყო დაწესებული, რომელსაც 'ჭიაკოკონობა' ეწოდებოდა და ფართოდ აღინიშნებოდა გაზაფხულის პერიოდში, ხოლო მას შემდეგ, რაც საქართველოში ქრისტიანობა გამოცხადდა სახელმწიფო რელიგიად, ჭიაკოკონობა ქრისტიანობამაც დიდ ეროვნულ დღესასწაულად გადმოიტანა და ეს სარიტუალო დღესასწაული საზეიმოდ აღინიშნებოდა აღდგომის წინა ოთხშაბათს (დამით) და ამ სადღესასწაულო ოთხშაბათს 'დიდი ოთხშაბათი' ეწოდებოდა. დანთებული კოცონები სიმბოლურად მიმართული იყო ბოროტი მწერებისა და კუდიანების წინააღმდეგ. კოცონების დანთებაში ყველა მონაწილეობდა, დიდებიც და პატარებიც. დანთებულ კოცონზე ყველა ცდილობდა გადამხტარიყო. თვითონ ამ დღესასწაულის სახელწოდება 'ჭიაკოკონობა' მთლიანად მეაბრეშუმეობასთან არის დაკავშირებული, საბას ლექსიკონის მიხედვით "ჭია" ნიშნავდა აბრეშუმის ჭიას, ხოლო კოკონა ამ ჭიის საჭურველ მომზადებულ მატლს (ჭიას), რომელიც საჭურველ იყო გამზადებული, რათა აბრეშუმის პარკად გადაქცეულიყო, ამიტომ ეს კოკონა იმდენად პატივსაცემი, საყვარელი არსება იყო, რომ მის პატივსაცემად გიორგიწმინდისა და საგარეჯოს ყველაზე ნაყოფიერ მიწას, სადაც თუთის პლანტაციები იყო გაშენებული 'კოკონაური' ეწოდა.

გადიოდა წლები და საუკუნეები, იყო მშვიდობა და აღორძინება, იყო ომები და გაჭირვება, მაგრამ მეაბრეშუმეობა საქართველოში იყო ერთ-ერთი წამყვანი დარგი და ვალუტის შემომტანი

მთავარი წყარო, ამიტომ მეაბრეშუმეობა სპეციალისტებიც მრავლად იყვნენ გარე-კახეთიდან. მეაბრეშუმეობის განვითარებასთან იყო დაკავშირებული გარე-კახეთში ჭიაბერაშვილების გვარის წარმოშობაც, რომელიც ისე დაწინაურდა თამარის ეპოქაში, რომ ერთ-ერთ უძლიერეს ფეოდალურ საგარეჯოელად კი ჩამოყალიბდა.

თუ წინა საუკუნეებში მეაბრეშუმეობა ერთ-ერთ პრიორიტეტულ დარგს წარმოადგენდა, ახლა თითქმის მოისპობის შემოსავალი სოფლის მეურნეობის დარგში და მხოლოდ მოგონებად დარჩა. აგარაკმა 'კოკონაურმაც' დაკარგა თავისი ფუნქცია. იგი ახლა ქალაქ საგარეჯოს ერთ-ერთ ჩვეულებრივ უბანს წარმოადგენს.

აგარაკ 'კოკონაურის' მყუდროება მხოლოდ XIX საუკუნის 80-იან წლებში დაირღვა, როდესაც 1884 წელს თბილისიდან კახეთში მიმავალმა სამხედრო-სატრანზიტო გზამ სართიჭაღიდან საგარეჯო-მანავის მხარეს გადმოინაცვლა, ხოლო 1912-1915 წლებში კახეთის რკინიგზამ 'კოკონაურის' ბოლოზე გამოიარა და აქვე, 'კოკონაურის' ფართობზე, რკინიგზის კახეთის მონაკვეთზე წარმოიშვა სადგურის დასახლება.

'კოკონაურის' ტერიტორიაზე ბოლო წლებში ფართო სამშენებლო ინდუსტრიის დროს მიწის სამუშაოების დროს აღმოჩენილმა არქეოლოგიურმა მასალამ ახალი სიტყვა თქვა ჩვენი ქვეყნის უძველეს ისტორიაში. 'კოკონაურის' ტერიტორიაზე და საერთოდ გარე-კახეთში ჩვენს წინაპრებს უცხოვრიათ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მე-4 და მე-3 ათასწლეულებიდანვე და დიდი კულტურაც ჰქონიათ.

'კოკონაური' წერილობითი დოკუმენტებითაც აქტიურად ყოფილა ჩარ-

„კოკონაური“

დასასრული

თული ჩვენი ქვეყნის ახალ ისტორიაშიც. „კოკონაური“ მოხსენიებულია XVIII საუკუნის ერთ ფრიად საყურადღებო დოკუმენტშიც, რომელსაც ხელს აწერს ქართლ-კახეთის მეფე ერეკლე II.

ისტორიკოს თედო ჟორდანიას „ქრონიკების“ მე-3 ტომში აღნიშნულია, რომ მეფე ერეკლე II ღვიძლი და ელისაბედი მიუთხოვებია სამეგრელოს მთავრის კაცია დადიანისათვის და მისთვის მზითვეთან ერთად გაუყოლებია სასახლის ოქრომჭედელი გიორგი ბეჟიაშვილი, მეფის ყმა, მცხოვრები სოფელ გიორგიწმინდაში.

მეფე ერეკლე II გიორგი ბეჟიაშვილს კარგი და თავდადებული სამსახურისათვის წყალობას უკეთებს და სოფელ გიორგიწმინდაში უმტკიცებს „კოკონაურის“ მამულსა და ვენახს, იმის გამო, რომ ოქრომჭედელ გიორგი ბეჟიაშვილს გამოუჩნდნენ აღნიშნული

წყალობის წილში შემცილენი, ძმები და ძმისშვილები, მეფე ერეკლე II საგარეჯოს მოურავ იორამს ავალებს კარგად გაერკვეს სადაო საკითხებში და იხელმძღვანელოს მეფის გუჯარით.

საგარეჯოს მოურავმა იორამმა შეისწავლა სადავო საკითხი და ასეთი განჩინება გამოიტანა:

„ქ. ბრძანებითა მათის უმაღლესობის პატრონისა ჩვენისა ხელმწიფისა მეფისა ერეკლესითა ჩვენ საგარეჯოს მოურავმა ესე უკვე ჟამთა დასამტკიცებელი სამართალი და განაჩენი მოგეცით: შენ გიორგიწმინდელ მეძევიდრეს მეფის ერთგულს ყმასა და დიდად მსახურს ბეჟიაშვილს გიორგისა შვილთა და მომავალთა სახელისა შენისათა ასე, რომ დაგიმტკიცეთ ბატონის წყალობა სოფელ გიორგიწმინდასა ვენახი „კოკონაური“ და ქალაქსა სახლი და დუქანი.

მეფის აღნიშნულ გუჯარში ვკითხუ-

ლობთ, რომ გიორგი ბეჟიაშვილი ჯერ კიდევ ბაეში თბილისში მიუბარებიათ შეგირდად მეფე თეიმურაზის ოქრომჭედლისათვის. გიორგი ბეჟიაშვილს დიდი ნიჭი გამოუვლინებია და საუკეთესოდ აუთვისებია ოქრომჭედლის პროფესია, ამავ დროს პარალელურად შეუსწავლია მხატვრობა და მრავალი ხატი შეუქმნია.

მეფე თეიმურაზის სიკვდილის შემდეგ გიორგი ბეჟიაშვილი ერთგულად ემსახურებოდა ერეკლე II. ერთგული სამსახურის ჯილდოდ მეფე ერეკლეს თბილისში მისთვის სახლი და დუქანი უბოძებია, ხოლო გიორგიწმინდაში „კოკონაურის“ სახლი და ვენახი. გარდა ამისა, თავისი ყმა გიორგი გაუაზატებია და მისთვის გვარი შეუცვლია, ოქრომჭედლიშვილის გვარი უბოძებია.

გიორგი ბეჟიაშვილი-ოქრომჭედლიშვილის შთამომავლები ახლაც ცხოვრობენ სოფელ გიორგიწმინდაში და იციან, რომ ისინი ერთი გვარის განაყოფები არიან.

როგორც ზემოთ მოვისხენით, აგარაკმა „კოკონაურმა“ საუკუნეების განმავლობაში მრავალ ქართველს გაუძლო და დღემდე მოაღწია, „კოკონაური“ დღეს ქალაქ საგარეჯოს შემადგენელი ნაწილია და მისი განაშენიანება მე-20 საუკუნის დამდეგიდანვე დაიწყო. ახლა „კოკონაური“ მჭიდროდ არის დასახლებული, როგორც ადგილობრივი – საგარეჯოელი და გიორგიწმინდელი, ასევე საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოსახლებული მოსახლეობით, მაგრამ „კოკონაური“ დღეისათვის ვეღარ ამოცობს თავისი ტრადიციული მეაბრეშუმეობით, საიდანაც თავისი სახელი დღემდე შემორჩა.

დღეს „კოკონაური“ დამშენებულა თავისი ლამაზი დასახლებით, რესტორან „სახალხო სახლიდან“ ახალ საავადმყოფო-პოლიკლინიკამდე, იგი ითვლება საგარეჯოს ერთ-ერთ ლამაზ დასახლებად. □

ქალაქის სამხრეთით „ქვიანის“ მიმდებარე ტერიტორიას, რომელიც განლაგებულია მდინარე თვალთხევის ორივე სანაპიროზე, ხალხი „კოსტაფეს“ უწოდებს. საინტერესოა ამ ტოპონიმის სემანტიკა. ტოპონიმი ორი სიტყვის კომპოზიტია: კუ – ქვეწარმავალია და ბინადრობდა დიდი რაოდენობით. ესე იგი კო, ანუ კუ არსებითი სახელია, რაც შეეხება „ტაფეს“ – იგი სპარსული წარმოშობისაა და ნიშნავს შეფერვებულ ვაკე ადგილს. ამ ორი არსებითი სახელის შეერთებით მივიღეთ „კუსტაფე“, ანუ „კოსტაფე“ და ეს სახელი ამ მინდორმა დღემდე შემინახა.

„კოსტაფე“ მდინარე თვალთხევის ორივე სანაპიროზეა განფენილი და წარმოადგენს ქალაქ საგარეჯოს მოსახლეობის საკარმიდამო, საბოსტნე,

„კოსტაფე“

სავენახე ნაკვეთების ადგილს.

„კოსტაფე“ იმითაც არის საინტერესო, რომ აქ მიწის დამუშავების დროს მოსახლეობა ხშირად პოულობს არქეოლოგიურ ნივთებს, ბრინჯაოსა და კერამიკის ნაწარმს. მიწის დრმა დამუშავების დროს გასული საუკუნის 40-50-იან წლებში აღმოჩენილია ქვაყუთისა და ქვევრსამარხების სამაროვნები, რაც ქრონოლოგიურად შუაბრინჯაოს ხანას მიეკუთვნება და თარიღდება ჩვენს წელთაღრიცხვამდე I ათასწლეულების შუა ხანებით, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ამ პერიოდში აქ მჭიდრო მოსახლეობა დაფიქსირებული. □

ლაპრიანი

ქალაქ საგარეჯოს სამხრეთით მდებარე მინდორსა და აგარაკს „ლაპრიანი“ ეწოდება. ეს ტოპონიმი თავისი ნაყოფიერებით ყოველთვის გამოირჩეოდა და დაფარული იყო საგარეჯოელთა და გიორგიწმინდელთა ბაღჩა-ბაღებითა და ვენახებით.

ლაპრიანის ჩრდილოეთიდან ესაზღვრება აგარაკი კოკონაური, აღმოსავლეთიდან „წიფლის ხევი“, ტყე-ბუჩქნარი „ალინჯა“ და „ნასადგომარი“, სამხრეთიდან და სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან „მელიგორა“ და „სახოსხის ჭალა“, დასავ-

დასასრული მე-13 გვერდზე

გაღმავახანი

ქალაქი საგარეჯო განფენილია მდინარე თვალთხევის ორივე სანაპიროზე არსებულ მთებს შორის მოთაფსებულ ტაფობზე და მისი განფენილობა ჯვარს მოგვაგონებს. ამ ჯვრის მარჯვენა ფრთა თვალთხევიდან ნინოწმიდის მიმართულებით მიემართება, ხოლო მარცხენა ფრთა თვალთხევიდან აღმოსავლეთით გიორგიწმინდისკენ არის მიმართული, ხოლო ამ ჯვრის დერძი ჩრდილოეთიდან სამხრეთისკენაა განფენილი.

ქალაქს ძველთაგანვე შუა ჰყოფდა მდინარე თვალთხევი. ჩრდილოეთიდან ჩრდილო დასავლეთიდან და ჩრდილო აღმოსავლეთიდან ქალაქს ზემოდან დაჰყურებს ტყით შემოსილი მთები – ბებერი კლდე, თავწმიდა გიორგისა და ელია წინასწარმეტყველის მთები.

გაღმავახანი იწყება ტყე – პარკ “სათავიდან” და მთავრდება ნინოწმიდის საზღვართან “ქანანას” ხევის მარცხენა სანაპიროთი.

გაღმავახანი გეოგრაფიულად დანაწევრებულია პატარ-პატარა დეფე – ხეხეებით, რომლებიც სათავეს იღებენ წმიდა ელია წინასწარმეტყველის მთიდან. ამ დეფე - ხეხეებიდან ყველაზე მოზრდილია ტოპეშაურას და კოტომანთ ხეხეები, რომლებიც გაღმავახანშივე ერთიანდებიან და ერთიან მდინარე თვალთხევს.

ისტორიულ წარსულში გაღმავახანელები უფრო ჩრდილოეთით ცხოვრობდნენ წმიდა ელია წინასწარმეტყველის მთის სამხრეთის და ჩრდილო – სამხრეთის ფერდობებზე, სადაც ახლა გაღმავახანელები და საგარეჯოელები სასაფლაოებია განლაგებული, ხოლო მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისიდან გაღმავახანელები უფრო დაბლა ვაკობზე ჩამოსახლდნენ, სადაც ახლაც ცხოვრო-

ბენ.

გაღმავახანს ადრე, წინასაუკუნეებში “დაღმა თვალს” უწოდებდნენ, ვინაიდან არსებობდა გამოღმა “თვალცი” და ამ დიდ დაბა-სოფელს კრებითად მრავლობით რიცხვში მოიხსენიებდნენ. ისე კი, ორივე დასახლებას “თვალნი” ეწოდებოდა. ხოლო მას შემდეგ, ე. ი. მეთურამეტე საუკუნის ბოლოდან ახლანდელ საგარეჯოს ჩამოსცილდა ტოპონიმი “თვალნი” და დავით გარეჯის მონასტრების აღმნიშვნელად ეწოდა “საგარეჯო”, ამის შემდეგ მის მარჯვენა სანაპიროს გაღმავახანი დაერქვა.

გაღმავახანის მოსახლეობა ეთნიკურად მთლიანად ქართველებისგან შედგებოდა და უბან-უბან კომპაქტურად იყო დასახლებული გვარების მიხედვით. ეს გვარები იყო შაქარაშვილები, მამამთავრიშვილები, ფანოზიშვილები, თელიაშვილები, მამისაშვილები, ციციშვილები, კურდღელაშვილები, როსტიაშვილები, ქურთიშვილები, კავთუაშვილები, მამარდაშვილები, ფურცელაძეები, ურდულაშვილები, ლაფერიშვილები, სულიკაშვილები, ტიგინაშვილები, თულაშვილები, მათიაშვილები, ჩეკურაშვილები, კვერაშვილები, ჭიაურელები, დარისპანაშვილები და სხვები.

ეპარქიალურად გაღმავახანელები ნაწილი ნინოწმიდელი ეპისკოპოსის მრევლში შედიოდნენ, ნაწილი კი დავით გარეჯის მონასტრის ყმები იყვნენ.

გაღმავახანელებს დიდი და სახელოვანი ისტორია აქვთ. მეწვიდმეტე საუკუნის პირველ ნახევარში, როდესაც მთელ ქართლ – კახეთს რისხვად დაატყდა შაჰ-აბაზის მრისხანე შემოსევები, ომში გადარჩენილი და ტყვედ აყვანილი საგარეჯოელები ირანის პროვინცია მაზანდარაში გადაასახლეს, ხოლო

ზემთ ჩამოთვლილი გაღმავახანელები საქართველოს სხვადასხვა პროვინციიდან ჩამოსახლდნენ მეწვიდმეტე საუკუნის შუა წლებიდან.

გაღმა “თვალელთა” მატერიალური კულტურის ძეგლებიდან აღსანიშნავია წმიდა შიოს, “ყვავიანის ღვთისმშობლის”, “პეტრე-პავლეს” და ღვთისმშობლის ეკლესიები. ამათგან, როგორც მაღალი არქიტექტურული ღირსების მქონე ეკლესია პეტრე-პავლეს სახელობის ეკლესიაა, რომელიც 1710-1712 წლებში აღაშენა დავით გარეჯის სახელოვანმა წინაპარმა ონოფრე მაჭუტაძემ (1690-1736წ.წ). ონოფრე მაჭუტაძე თავის ერთ-ერთ ანდერძში აღწერს, რომ მან “...ნადარბაზვეზე” აღაშენა პეტრე-პავლეს სახელობის ეკლესია და შეამკო ხატითა, სიწმინდის ნიშნებითა და წიგნებითა.”

ეკლესია მშენებლობის უნატიფესი სტილითაა აშენებული და ამ ეკლესიაში 1930-იან წლებამდე უწყვეტად აღევლინებოდა წირვა-ლოცვა, რომელსაც დეკანოზის ხარისხში ხელდასხმული მოძღვარნი სწირავდნენ. აქვე, პეტრე-პავლეს ეკლესიის გვერდით არსებობდა კეთილმოწყობილი მარანი და სასტუმრო დავით გარეჯის ბერებისათვის. სამწუხაროდ, ეს მაღალი სტილის არქიტექტურული ნაგებობა მიტოვებული აქვს საქართველოს საპატრიარქოს და იქ წირვა-ლოცვა არ ტარდება.

გაღმავახანმა საუკუნეების მანძილზე მრავალი ღირსეული მამულიშვილი მისცა საქართველოს.

დღევანდელი გაღმავახანელები ამაყობენ თავისი წილიდან გამოსული ისეთი მამულიშვილებით, როგორებიც არიან მსოფლიოს მრავალგზის ჩენპიონი, ბეჭდაუდებელი ფალავანი და საქართველოს პარლამენტის ყოფილი წევრი დეკან თელიაშვილი, საქართველოს სახალხო არტისტი გიორგი დარისპანაშვილი, პროფესორი ალექსანდრე ურდულაშვილი, საქართველოს დამსახურებული მხატვარი-კერამიკოსი შოთა ციციშვილი, საქვეყნოდ ცნობილი კინო-რეჟისორი მიხეილ ჭიაურელი, პროფესორი თეზიკო სულიკაშვილი, პოეტი დავით ტიგინაშვილი და სხვ.

გაღმავახანელები ცნობილი მოჭიდავეები იყვნენ ძველთაგანვე, მაგრამ, სამწუხაროდ, ხსონამ მხოლოდ ზოგიერთების სახელები შემოინახეს, დღესაც ლეგენდააა ქვეყელი “თამარაანთ კოლას”- ნიკოლოზ თულაშვილის მოხდენილი ჭიდაობა.

გაღმავახანელებს “თაქლელებსაც” უწოდებენ, მაგრამ ბევრმა არ იცის ამ სიტყვის მნიშვნელობა. ამ სიტყვას ქიზიყელები ხმარობენ და სწორედ ქიზიყიდან გადმოსახლებულმა ტიგინაშვილებმა შემოიტანეს ხმარებაში. “თაქლა” ნიშნავს მოუფიქრებელს, პირში მთქმელს, ამაც, რომელიც მოუფიქრებლად სიმართლეს პირში მიახლის მოპაექრეს. ❑

სათივარა

მდინარე თვალთხევის სათავე აუზიდან წყალგამყოფ შემადგენლებიდან, რომელსაც გადმოკვეთდა “ლაფიან ხევის” აუზიდან ამომავალი თელაეისკენ მიმავალი გზა, “სათივარა” ეწოდება. აქ მდებარეობს ნაყოფიერი სუბალპური ველები, რომელიც უსსოვარი დროიდან წარმოადგენდა ქართველი ტომებით დასახლებულ სოფელს. ამის დამადასტურებელ ნიშანს წარმოადგენს პატარა, ბაზილიკური ტიპის ეკლესია და ის აუარებული ნასახლარები და სამაროვანნი, რომლებიც აქ გვხვდება.

“სათივარა” მეოცე საუკუნის 50-იან წლებამდე სასოფლო-სამეურნეო თვალსაზრისით წარმოადგენდა პატარა მთის სოფელ-ქატის კუთვნილ ავარაკ-მინდორს, სადაც ქატელი კოლმეურნეები თესდნენ კარტოფილს, სიმინდს და სხვა სასოფლო-სამეურნეო კულტურებს, აბალახებდნენ ცხვარსა და მსხვილფეხა პირუტყვს, თიბავდნენ თივას.

2003 წლის გაზაფხულზე ვესაუბრე ქატელ ქალბატონს-ნინოს, რომელიც ქატლიდან გამოთხოვილი იყო საგარეჯოს მკვიდრ კაკო (აკაკი) ქვლივიძე-მანს მიამბო ერთი საინტერესო ფაქტის შესახებ: გასული საუკუნის 50-იან წლებში, მიწის სამუშაოების დროს ქატელმა კოლმეურნეებმა აღმოაჩინეს ერთი ქვაყუთის სამარხი, რომელშიც აღმოჩნდა II ადამიანის ჩონჩხი. სავარაუდოდ ეს მიცვალებულები ერთი ოჯახის წევრები იყვნენ და რაღაც მორაულმა ეპიდემიამ, ან მტრის მსახვრადმა ხელმა მოუღო მათ ბოლო, რაც იმაზედაც მეტყველებდა, რომ უსსოვარ წარსულში აქ ხალხმრავალი სოფელი ყოფილა. ისე, აქ ეკლესიას არავინ ააშენებდა. ნამოსახლარები მრავლად შეინიშნება წყალუხვ თვალთხევის მთელ უბანში. სხვადასხვა დროში და ეპოქაში აქ უცხოვრიათ ამაყ, ულამაზეს, მშრომელ და თავმოყვარე ქართველებს, რომლებიც იცავდნენ სამშობლოს, ქმნიდნენ ხეავსა და ბარაქას, ედემის ბაღად აქცევდნენ ბარაქიან ხეობას.

ქალბატონმა ნინო თურმანაულმა ის საგვარეულოებიც ჩამომითვალა, ვინც აქ ცხოვრობდნენ გასული საუკუნის 50-იან წლებში. აი, ისინიც: გიგაურები, წითელაურები, ბეწუკაშვილები, თურმანაშვილები, ხაღულაშვილები, ფქტვი-აშვილები, ბადრიაშვილები, პატარაშვილები, კვეყრაშვილები, თიღილაურები, დიდმელიშვილები, დვთისიაშვილები.

ამ პატარა სოფლის-ქატის კუთვნილი საგარეულები იყო სათივარა, მღაშე ველი, საღორეები, პატარა მინდორი ხაჯაგები, ზედა მთა, სახაშმო, სამების ნაწილი, ნაქალაქარი. თავად ნასოფლარი-ქატი დიდი ქართველი მგოსნის ვაჟა-ფშაველას ინიციატი-

ვით იყო ჩამოსახლებული მცირე მიწიან ფეოდალსა და მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში. ეს სოფელი მეოცე საუკუნის 50-იანი წლებიდან ძალით იქნა გადასახლებული სართივარის, ხაშმის და სამგორში დასახლების ახალ სოფლებში. □

მელიქაური

წყალუხვი მდინარე თვალთხევის აუზის ნასოფლარია მელიქაური. იქ, სადაც თვალთხევის აუზის ორი შენაერთი შტო ერთმანეთს ერთვის, ამ ხერთვისს საკმაოდ მოზრდილი ტაფობი ყოფს შუაზე. დაუკვირვებელი თვალი აქ მხოლოდ ტყე-ბუჩქნარს შენიშნავს, მაგრამ ეს პატარა მიწის ნაკვეთი, რომელსაც უფროსი თაობის ხალხი მელიქაურს უწოდებს, სულაც არ არის უბრალო ტყიანი ტაფობი-აქ ოდესღაც ხალხი ცხოვრობდა და სიცოცხლე ჩქეფდა. აქ არქეოლოგიური გათხრები არასოდეს არავის არ უწარმოებია, მაგრამ, დაკვირვებულნი თვლით კი შეამჩნევს ნამოსახლარებს, ქვითკირის ნაშთებს. აქ ხანდახან წყალდიდობის დროს ღვარცოფი ადამიანის ნახმარ საყოფაცხოვრებო, კერამიკის ნივთებსაც კი გამოაჩენს ხოლმე, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ აქ ოდესღაც უცხოვრიათ ჩვენს წინაპრებს. მერე კი ბედშეკლმართი ცხოვრების გამო მიუტოვებიათ მამა-პაპეული საცხოვრისი და უკეთეს ადგილას გადასახლებულან, ანდა სულაც ბედის უკუღმა ტრიალს მოუსპია მათთვის სასიცოცხლო პირობები. საკვირველი და საცნაური ისაა, როგორ მოაღწია ჩვენამდე ამ ტოპონიმმა. □

„ვაკე ტყე“

საგარეჯოდან მიმავალი, გასცდები მარჯვნივ მიმავალი ტყის გზას, დაახლოებით ნახევარი კილომეტრის გავლის შემდეგ ნახავთ ძველისძველი ეკლესიის ნაშთს, რომელსაც საგარეჯოელები “წმიდა გრიგოლის” ნაეკლესიარს უწოდებენ. ტყის სიღრმეში შესული ადამიანის თვალი უამრავ ნამოსახლარს შენიშნავს, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე ტყეს დაუფარავს. ტყის რელიეფიც ისეა მოსწორებული, რომ ყველა მიხვდება-აქ ოდესღაც მოზრდილი სოფელი ყოფილა. ეს მიდამო საგარეჯოს მინდვრებიდანაც კარგად მოჩანს, ხალხი ამ ტყეს “ვაკე ტყე” უწოდებს.

არავინ იცის, აქ არსებულ სოფელს რა ერქვა, ან როდის მოისპო იგი და ადამიანთა მესხიერებიდან როდის ამოიშალა, რა მატერიალური საშუალებებით სულდგმულობდა ეს სოფელი, უბრალო თვალთვალს მიხვდება გათვითცნობიერებული ადამიანი, რომელიც იქვე, მახლობლად, ტყის ხეობა

ფოთლების ჩრდილსა და ბუჩქნარში შემალული წყლის ნაყური ამ სოფლის მასხარდობელი წყაროს კოდი იყო. როდის მოისპო, ან რამ მოსპო ოდესღაც აღორძინებული სოფელი, როდის დაისადგურა აქ ტყის მღვმარებამ, არავინ უწვის...

1399 წელს საქართველოს მეხუთედ შემოესია ქართველთა მოძულე თემურ ლენგი. ზამთარი იყო და ხალხი არ მოვლოდა თურმე მტრის შემოსევას. თემურ ლენგმა შეარჩია ჯანმრთელი, 20-25 წლის უზბეკი მეომრები და პირდაპირ წამოვიდა საქართველოს გასანადგურებლად ზამთრის მყუდროებაში-35 ათასიანი ლაშქრით. მოადგა გარე კახეთს. გადაუღებლად თოვდა 20 დღის განმავლობაში და თოვლის საფარმა ნახევარ მეტრს გადააჭარბა, მტრის შემოტევის მარშრუტი ყარაბაღზე გადაიოდა და გარეჯის ხრიოკი მიდამოებით პირდაპირ გარე კახეთისკენ იყო მიმართული. ჩვენ პირდაპირი საარქივო მასალები არ მოგვეპოვება ქართულ ენაზე და ვეყრდნობით თემურ ლენგის ისტორიკოსის ცნობებს. მტერმა თავის გამანადგურებელი მეხუთე შემოსევის მარშრუტი იმიტომ შეარჩია უშუალოდ თბილისის აღმოსავლეთით, რათა თბილისისათვის მოესპოთ მოსახლეობის დამცავი და მკვებავი რეგიონი და იგი უდაბნოდ ექცია. თემურ ლენგის ისტორიკოსის დღიურებში ვკითხულობთ, რომ მტრის მიზანი იყო მჭიდროდ დასახლებული დაბა-სოფლები მთლიანად დაენგრია, გადაეწვა, ხოლო ბალეენახები- ამოეძირკვა. მტერმა კარგად იცოდა, რომ ქართველები ღხინშიც და ჭირშიც უდვინოდ და უხილოდ პურს არ ჭამდნენ. ამიტომაც უნდოდა აყვავებული გარე კახეთის უდაბნოდ ქცევა. გარდა ამისა, თემურ ლენგის დახვეწილ კარგად იცოდა, რომ საქართველოს მეფეს აქ ეყენა თავისი საუკეთესო ჯარი მთავარსარდალ ვინმე ხიმშიას სარდლობით და ეს ჯარი უნდა მოესპო პირველ რიგში- მოულოდნელი დარტყმით. თემურ ლენგმა თავისი ჩანაფიქრი სისრულეში მოიყვანა და თავისი სისასტიკით იავარქმინილი მხარე დატოვა გაძარცვული, გაპარტახებული და ქართული არქივებიც ისე მოსპო, რომ არავის სცოდნოდა აქ არსებული დაბა-სოფლების სახელებიც კი.

თუ რა ერქვა “ვაკე ტყეზე” გაშენებულ სოფელს, არავინ იცის, მხოლოდ დანგრეულ ნაეკლესიარს შემორჩა ამ წმინდა ადგილის სახელი “წმიდა გრიგოლი”, დანარჩენი კი დაეიწვების უღმობელმა ბურუსმა შთანთქ... □

თვალთხევი

საგარეჯოს ძველად “თვალი” ერქვა. დღეს საგარეჯოს ძველ სახელს იმ დიდი ხეობის სახელი გვახსენებს, რომელიც საგარეჯოს ორ ნაწილად ჰყოფს—თვალთხევი. მის კალაპოტში მომდინარე, იმავე სახელწოდების მდინარე იმდენად წყალუხვი ყოფილა, რომ ათეულობით წისქვილს ამუშავებდა მისი წყალი თევზითაც უხვად ამარაგებდა საგარეჯოს მოსახლეობას, ზაფხულში სამჯერადად რწყავდა ბაღნა-ვენახებს, ხეხილის ბაღებს.

მდინარე თვალთხევიდან გამომდინარე ნაკადულები უღამაზეს და ეგზოტიკურ გარემოს უქმნიდა ბაღ-ვენახებში ჩაფლულ, წითელი კრამითთ გადახურულ ოღა-სახლებს, ერთიან ბაღნარად ქცეულ მიწიერ ედემად აქცევდა დაბა-სოფელს.

ისტორიული წყაროები მე-18 საუკუნემდე სოფელს თვალს უწოდებდნენ, რაც სულხან-საბა ორბელიანის განმარტებით წყლის სათავეს და სიღამაზის სინონიმსაც ნიშნავდა, ხოლო შემდეგ სოფელს სახელი შეეცვალა და საგარეჯო ეწოდა, ნიშნად დავით გარეჯის უდიდესი კომპლექსის საკუთრებისა და “თვალი” თანდათან დავიწყების ბურუსში ჩაიძირა, მხოლოდ მდინარის ხეობას და ერთ სამლოცველოს “თვალწმიდა გიორგისდა” შერჩა ეს სახელი.

მდინარე “თვალთხევი” შუაზე ჰყოფს საგარეჯოს, ამიტომ “თვალთხევის” მარჯვენა სანაპირო გაღმაუბნად იწოდება, ხოლო მარცხენა-გამოდმა სანაპირო-საგარეჯოდ. მდინარე “თვალთხევი” თავისი აუხით ერთ-ერთი დიდი და გრძელი მდინარეა მთელ გარე კახეთში, რომელიც სათავეს იღებს ცივ-გომბორის მთებში და უერთდება გარე-კახეთის დედა მდინარეს—იორს. თვალთხევის ორი სათავე აქვს. ერთი შტო სათავეს იღებს ასევე ცივ-გომბორის მთებში, ე.წ. “დათვის საცხვრეში”, მეორე შტო კი “ლეწინში”—ქურდოვანიძეების მთის

ძირში.

ამ ორ შტოს შუა დევს “რაზიას” მთა, ამ მთების ჩრდილო მხრიდან “კისისხევის” სათავე იწყება, რომელიც მდინარე ალაზანის შენაკადია.

თვალთხევის შენაკადებია: ქობთხევი, რომელიც ფშავლის ნადგომრებიდან გამოდის. ქობთხევის მეორე პატარა ხევიც ერთვის და ორივე ეს ხევი თვალთხევის ერთვის მარჯვენა მხრიდან.

ბებური კლდის მხრიდან გამოდის და მახიასთან ერთვის თვალთხევის ერთი პატარა ხევიც მარცხენა მხრიდან.

თვალთხევი ძველთაგანვე წყალუხვი მდინარე იყო, მაგრამ მას შემდეგ, რაც საგარეჯოს მოსახლეობა გაიზარდა და კომუნალური მეურნეობაც ქალაქის ტიპის მეურნეობად გადაიქცა, თვალთხევის შემდინარე წყაროები კომუნალური მეურნეობის საკუთრებად, თვალთხევი კი მშრალ ხევად იქცა. მასში წყალი მხოლოდ ზამთარსა და გაზაფხულის უხვნალექიან პერიოდში თუ მოუდინება.

თვალთხევის ძველთაგანვე კვებავდა მთის პატარა-პატარა წყაროები, მაგრამ მისი მთავარი მკვებავი არის ტყე-პარკ

აქ მცხოვრებ მოსახლეობას დიდ სტიქიურ უბედურებად ატყდებოდა თავზე ხალხის ხსოვნამ და ისტორიულმა წყაროებმა შემოინახა გარეჯული ქრონიკები, როცა განრისხებულმა თვალთხევმა დიდი უბედურება დაატეხა მის ორივე სანაპიროზე მცხოვრებ მოსახლეობას. ეს თარიღები 1883 და 1895 წლებში ფართოდ ასახა მეცხრამეტე საუკუნის ისეთმა გაზეთებმა, როგორც იყო დიდი ილიას “ივერია” და საქვეყნოდ ცნობილი “დროება”. აქ მცხოვრები ასეულობით კომლი გლეხობა აიყარა და უფრო უსაფრთხო ადგილებზე დაიდო ბინა.

მდინარე თვალთხევის გაღმაუბანში მარჯვენა მხრიდან ერთვის საკმაოდ აბეზარი შენაკადი—“ტოპეშაურასხევი”, რომელიც სათავეს იღებს წმიდა შიოს და წმიდა ილია წინასწარმეტყველის მთიდან. თვით “ტოპეშაურასხევის” ერთვის გაღმაუბანში ხალორიის ანუ კოტომანთ ხევი, რომელიც სათავეს იღებს ტოპონიმ “კოცნაძეულის” მიდამოებში. ამ შენაკადებს გარდა, თვალთხევის კვებავს “ტიკიაურა”, რომელიც თვალთხევის ერთვის მინდორ “კოსტაფეს” მიდამოებში, თვალთხევის “თანამგზავრი” დელეები იყო “დოდოს ჭალა”, “ლეკიაურა” და სხვა დელეები, რომლებიც ქალაქის მოსახლეობამ დაჯაბნა და თავის საკარმიდამოებად გადააქცია. ისე კი, როცა ბუნება “განრისხდება” ხოლმე და გადაუღებელი წვიმები თავს აიწყვეტავს, ქალაქის ბუნებრივი კონფიგურაცია ერთიან ხეობად გადაიქცევა ხოლმე.

როცა სტიქია აბობოქრდება, თვალთხევის “მხარს აუბავს” ხოლმე მისი აბეზარი მეტოქე “წიფლის ხევი”, რომელიც სათავეს იღებს ასევე ცივ-გომბორის მთებში, ცივ-კოდის მიდამოებში. თურმე, ყოფილა შემთხვევა, როცა სტიქიის გამო ისე მომხდარა, რომ ეს ორი ხეობა გაერთიანებულა და საკმაოდ დიდი ზარალიც მიუყენებია საგარეჯოსათვის. □

“სათავიდან” და გაზაფხულობით მახიაზე გამომდინარე წყალუხვი, დიდი დებეტის მქონე წყაროები.

რაც შეეხება გაზაფხულსა და ზაფხულის პირველ ნახევარში მოსულ დიდ წვიმებს, ისინი ისე “განრისხდებოდნენ” ხოლმე, რომ მისი სანაპიროები ვეღარ იტყვია მთებიდან გამომდინარე ღვარცოფიან თქეშს, რომ

წიფლის ხევი

ქალაქ საგარეჯოს გეოგრაფიული მდებარეობა თავისი გეოლოგიური კონფიგურაციით ყოველთვის ქმნის დიდ საშიშროებას წყალდიდობების დროს. ხშირად ქალაქის კეთილმოწყობილი ქუჩები მას რიყეებად უქცევია, რის გამოც მოსახლეობას მნიშვნელოვანი ზარალი განუცდია. მდინარე წიფლისხევი თვალთხევის შემდეგ ერთობ აბეზარი და მოულოდნელობებით აღსავსე მდინარეა საგარეჯოელებისათვის. იგი სათავეს ცივ-გომბორის მთისწინეთში, საგარეჯოელთათვის კურორტად ქცეულ “კოდას” სამხრეთის ფერდობებზე იღებს სათავეს. წიფლისხევის კალაპოტი გვალვიან ზაფხულში მშრალ ხეებად იქცევა ხოლმე, სამაგიეროდ, გაზაფხულის წვიმიან ამინდებში მას ველარავინ სცნობს-გეყსა და გადარეულს.

წიფლისხევი მიედინება ჩრდილოეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთის მიმართულებით, გვერდით გაუვლის აგარაკ

კოკონაურს, ლაპრიანსა და ნასადგომარს, გადააკვეთს კახეთის რკინიგზას და მდინარე იორს მიერთვის აგარაკ ვორულთან. □

ქალაქ საგარეჯოში გამავალ ხევეებს შორის ერთ-ერთ “აბეზარ” ხევს წარმოადგენს ტიკიაურა, რომელიც სათავეს იღებს ქალაქის ჩრდილოეთით, “მთავარმოწამის” ქვემოთ, ქურხულების სასაფლაოსა და “წმინდა მარინეს” ეკლესიის ბოლოს. შემდეგ გაივლის “ნაცვლიანთ გორასა” და “ქვლივიძეების უბანს” შორის და გაემართება ქალაქის ცენტრისაკენ, გადაკვეთს დავით აღმაშენებლის ქუჩას, ჩაივლის ჭავჭავაძის, კახეთის ქუჩებს, გადაკვეთს რესპუბლიკური მნიშვნელობის საავტომობილო გზატკეცილს და გეზს “კოსტავისკენ” აიღებს.

ტიკიაურა

საინტერესოა ტოპონიმ “ტიკიაურას” ეტიმოლოგიაც, რომელიც ხეობის ადიდების დროს დაერქვა. ადიდებულ ხევს თან მოჰქონდა ერთ-ერთი ოჯახიდან მოტაცებული ღვინით სავსე ტიკი... თუ ადრე ტიკიაურა ადიდების დროს დიდ ზიანს აყენებდა საგარეჯოს, ახლა ბეტონის არტახებშია ჩამჯდარი, მოთვინიერებულია და როგორი წყალდიდობაც არ უნდა იყოს, მშვიდად არის ქალაქის მოსახლეობაც. □

ღეკიაურა

კატარა ღელე ღეკიაურა მოიცავს ქალაქის გულისაშვილისა და ნაწილობრივ ქეთევან წამებულის ქუჩების ტერიტორიას და ხშირი წვიმების დროს ახსენებს თავს მოსახლეობას. ადრე, ვიდრე საგარეჯო ფართოდ განაშენიანდებოდა, აქ მხოლოდ ტყე-ბუჩქნარი იყო და ღეკიანობის დროს ღეკების სამალავს წარმოადგენდა, სადაც საგარეჯოსა და გიორგიწმინდის გასაყარზე ძნელბედობის დროს ღეკები იმალებოდნენ და იტაცებდნენ საგარეჯოელ და გიორგიწმინდელ გოგობიჭებს. ღეკიაურა ახლა ჩვენი ქალაქის ერთ-ერთი კეთილმოწყობილი სავაჭრო და კულტურული ცენტრია.

„ბებერი კლდე“

ყოველისა, ცხენებით ჯირითის დროს. ჰუნებზე ამხედრებული ჭაბუკები ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ, ვინ უფრო სწრაფად – მოწყვეტით შეაჩერებდა ცხენს კლდის პირზე.

არსებობს ასეთი თქმულება იმის შესახებ, რომ ოდასლაც საგარეჯოში (თვალზე) ცხოვრობდა ერთი საუკეთესო მოჯირითე მხეჭაბუკი, რომელიც ცხენოსანთა შეჯიბრების დროს ყოველთვის გამარჯვებული გამოდიოდა. ერთ-ერთი შეჯიბრების დროს მხეჭაბუკს სანადგო ჰქონდა დადებული თავის მოწინააღმდეგესთან. ამ პირობის თანახმად, მხეჭაბუკს თავისი გატყენებული ჰუნე კლდის პირამდე უნდა მიეყვანა, ჰუნე უკანა ფეხებით კლდეზე ყალყზე შემდგარი სწრაფად უნდა შემოებრუნებინა და უკანვე გამოეჭენებინა. მხეჭაბუკმა მოიგო ის შეჯიბრი, მაგრამ მოშურნემ შარი მოუღო – ფანდი უჯერო იყო. დაინიშნა ახალი შეჯიბრი და როცა მხეჭაბუკმა შეჯიბრი მოიგო და მისი ცხენი უკანა ფეხებით ყალყზე იყო შემდგარი, დაიქუხა თოფმა და მხეჭაბუკი ცხენიანად უფსკრულში გადაიჩეხა. □

საგარეჯოს სამხრეთიდან შეხედავთუ არა თვალთხევის დიდებულ ხეობას, საგარეჯოს ჩრდილოეთიდან ტყით შეზღუდულ გორაკებში თავზე ღამაზი გვირგვინით ადგას ტყის სამოსში გახვეული კლდე, რომელსაც მართლაც თავისი ხნოვანების გამო ხალხი „ბებერ კლდე“ ეძახის. „ბებერ კლდეზე“ მრავალი ლეგენდ-

აა შეთხზული. იგი საუკუნეების მანძილზე წარმოადგენდა საგარეჯოელთა სპორტული გართობისა და სანადიმოდ თავშეყრის ადგილს.

„ბებერ კლდე“ უკან მხრიდან დასდევს ერთი დამრეცი, ტყიანი ადგილი, რომელიც უწინ ერთგვარი სპორტული შეკრების სასპარეზო იყო. უპირველეს

ცივი – კოდას „საძილე“

ბარეჯული ლეგენდებიდან კიდევ ერთი ლეგენდაა დაკავშირებული ცივი-კოდას ღირსშესანიშნაობებთან. ერთი მათგანი ეხება ე. წ. „ცივი – კოდას“ „საძილეს“, რომელიც წარმოადგენს ცივი – გომბორის მთებთან „ცივი – კოდას“ დამაკავშირებელ საცალფეხო ბილიკს, რომელიც საკურორტო სეზონზე ყველა ხელმარჯვე დამსვენებლისათვის სპორტული შეჯიბრის ადგილს წარმოადგენს. ეს საცალფეხო-ცულისპირა ბილიკი იწყება კურორტის დასავლეთის მხრიდან და მიემართება კურორტის ჩრდილო-აღმოსავლეთის მიმართულებით და მთავრდება ცივის მთის დაკბილულ კლდეზე, მისი სიგრძე დაახლოებით ერთი კილომეტრია და სპორტული თვალსაზრისით სახიფათოა მისი გადაღახვა. არსებობს ლეგენდა, რომლის მიხედვით წარსულში, „ლეკიანობის“ დროს ეს ვიწრო გასასვლელი დაღესტნელ მარბიელ ლეკებს გამოყენებული ჰქონდათ გარეჯელი გოგო-ბიჭების მოსატაცებლად და ამ ბილიკით, ცივი-გომბორის მთების გავლით დაღესტანში გადასაყვანად.

მეთვრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში ქართლ-კახეთის მეფე ერეკლე მეორის შვილმა ლევან ბატონიშვილ-

მა ლეკების ბანდიტური ქმედების ასლავამავად საგარეჯოში მარჯვე ჭაბუკების რაზმი ჩამოაყალიბა, რომელსაც სათავეში საგარეჯოელი ვაჟკაცი ქვლივიძე ჩაუყენა, მეტსახელად – „ბაუჯა“. ბაუჯამ შეკრიბა ქვლივიძეების, ქურხულების და თოლომასვილების მარ-

ჯვე ჭაბუკებისგან მებრძოლი რაზმი და უზნებელყო მოთარეშე ლეკთა ბანდები. მართალია, ბაუჯა ღალატის მსხვერპლი გახდა, მაგრამ მაღლიერმა გარეჯელებმა უკვდავყვეს მისი სახელი. ახლაც ქ. საგარეჯოს ზემოუბანში არსებობს ბაუჯას სახელობის ქუჩა და მაღლიერი საგარეჯოელები ამ სახელს ზოგიერთ ახალდაბადებულ ყრმას ბაუჯას სახელს არქმევენ. „საძილე“ კი სპატიო ტოპონიმი ჩვენი ქალაქისა. □

სატიკაკლები

მასიას წყაროები

სატიკაკლები ლეკიაურას მიმდებარე ტოპონიმი და ადრე წარმოადგენდა გიორგიწმინდისა და საგარეჯოს ბუნებრივ საზღვარს და გასართობ ადგილს. აქვე მდებარეობდა ღვთისმშობლის პატარა ეკლესია, რომელიც დაანგრევს კომუნისტური ათეიზმის წლებში გასული საუკუნის 30-იან წლებში და მის ადგილზე ააშენეს საგარეჯოში პირველი საბავშვო ბაგა-ბაღი.

სატიკაკლები წარმოადგენდა რა საგარეჯოს ბოჰემური ცხოვრებისა და გართობის ტრადიციულ ადგილს, 1912 წელს აქ საძირკველი ჩაეყარა საგარეჯოს სახალხო თეატრს, რომლის შენობაც 1993 წლამდევარსებობდა. 1936

წელს აქვე საძირკველი ჩაეყარა ქალაქ საგარეჯოს პირველ საჯარო სკოლას.

1990-იან წლებში აქ არსებული კულტურის სახლი შეისყიდა კერძო მეწარმემ და მის ადგილზე ახლა განთავსებულია სუპერმარკეტი და მაღაზია “ელიტელექტრონიკის” ცენტრი. სატიკაკლები გადაიქცა ქალაქის ერთ-ერთ კეთილმოწყობილ ცენტრად. აქვე ფუნქციონირებს ქალაქის პირველი საჯარო სკოლა, სხვადასხვა ფართო მოხმარების მარკეტინგები და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ობიექტები, ერთ-ერთი კეთილმოწყობილი საბავშვო ბაგა-ბაღი. მათ მეზობლად საგარეჯოს სპორტული კომპლექსი ფეხბურთის სტადიონი. □

ტოპონიმი “მასია” მდებარეობს მდინარე თვალთხევის მარცხენა სანაპიროზე. “მასია” საგარეჯოელთა დასახელებელი და დროსტარების ერთ-ერთ საუკეთესო წყაროთა გამოსადინებელ ადგილს წარმოადგენს. “მასიას” წყაროებს სათავე აქვს საღვაც, კაკეასიონის ერთ-ერთ დიდ მყინვართან და დადგება თუ არა კაკეასიის დიდ მთარეხილზე მყინვარებისა და თოვლის დნობის სეზონი “მასიაც” მაშინ ცოცხლდება და მისი წიადიდან მაისიდან ოქტომბრამდე უწყვეტ ნაკადად მოჩქეფს მაცოცხლებელი წყაროები.

თუშის წყალი

“თუშის წყალი” სათავეს იღებს ნასოფლარ დრეიძის მახლობლად, ჭაობიან ადგილებში, გეხს იღებს ჩრდილო-აღმოსავლეთისაკენ, გაივლის ადგილ “ნავენახობთან” (იქ 70 - იან წლებში საპატიმრო კოლონიას საღორეები და სახლები ჰქონდა აშენებული) გაივლის პატარა ტაფობს და თვალთხევს ერთ-ერთ დასავლეთის მხრიდან, “სათავის” ზევით.

“თუშის წყალს” სხვა მიმართულე-ბაც აქვს, თუ მას ძველი ნინოწმიდისკენ წავიყვანთ სამხრეთისაკენ, მაშინ ეს წყალი ნინოწმიდელებსაც მოემსახურება. ასეც ყოფილა ძველთაგანვე და ასეა ახლაც. ნინოწმიდას სასმელი და ტექნიკური წყლის სხვა წყარო არსად აქვთ, ქანანას წყალი და “დედაბრის ხევის” ნაქურები მხოლოდ ადგილობრივი მნიშვნელობისაა და სოფელს ვერასოდეს დააკმაყოფილებდა სასმელი წყლით.

რაც შეეხება ტოპონიმ “ნავენახობს”, აქ მართლაც მოსახლეობას უცხოურია, ამის დამადასტურებლად უამრავი ნამოსახლარი და ნამარნალია. მოსახლეობას სრულიად აკმაყოფილებდა “თუშის წყალი”. □

„სომხის უბანი“

მდინარე თვალთხევის მარცხენა სანაპიროზე მჭიდროდ დასახლებულ უბანს „სომხის უბანი“ ეწოდება, რომელიც წინა საუკუნეებში ფაქტიურად „ხემო თვალს“ წარმოადგენდა. „სომხის უბანი“ დაერქვა მას შემდეგ, რაც აქ XVIII საუკუნის 70-იან წლებში ქართლ-კახეთის მეფე ერეკლე II-მ ყარაბაღისა და ერევნის სახანოებიდან ქართლ-კახეთში ჩამოსახლა ეთნიკურად სომეხი და გასომხებული ალბანელები. მათგან ერთი დიდი ჯგუფი საგარეჯოში და გარეკახეთის სოფლებშიც ჩაასახლა შერევით.

საგარეჯოს ახლანდელი „სომხის უბანი“ რომ ძველთაგანვე ქართული მოსახლეობით იყო მჭიდროდ დასახლებული, ეს იქიდანაც ჩანს, რომ აქ არსებობდა საკმაოდ მოზრდილი ციხე-სიმაგრე, რომელიც თელავის ციხის ანალოგი იყო. ამ ციხის ფრამენტები ეხლაც შეინიშნება ევროპოვლედულ სომხის უბანში. ერეკლე II-მ სომეხი რეპატრიანტები საგარეჯოს მაშინდელ მამასახლისს (მოურავს) ჩააბარა და მასვე დაავალა – ეზრუნა მათი უსაფრთხოებისათვის. მაშინდელ ქართლ-კახეთში დაღესტნელი აბრაგები სპარსეთის შაჰებისა და ოსმალო სულთანების დავალებით ქართულ მოსახლეობას მუსრს ავლებდნენ, ამიტომ რეპატრიანტ სომხებს ასახლებდნენ იქ, სადაც თავდაცვითი ნაგებობები არსებობდა მოსახლეობის დასაცავად. სწორედ ასეთი ადგილი იყო საგარეჯოში საგარეჯოს ციხე. სომხური მოსახლეობა დაასახლეს ამ ციხის ირგვლივ იმ თვალსაზრისით, რომ ლეკიანობის დროს ადამიანებს მოესწროთ თავის შეფარება. დროთა მანძილზე განსაკუთრებით XIX საუკუნის დასაწყისიდან სომხური მოსახლეობა თანდათან ციხის კედლების შიგნითაც

შესახლდა თვითნებურად და ციხის კედლებს მიაშენეს თავისი საცხოვრებელი სახლებიც. საქმე იქით წავიდა, რომ რუსეთის მიერ საქართველოს შეერთების შემდეგ საგარეჯოს ციხემ ფაქტიურად დაკარგა თავდაცვითი ფუნქცია და გადაიქცა ეთნიკურად სომხური მოსახლეობის საცხოვრებელ საკარმიდამოდ და უკონტროლოდ დაიწვეს კიდევ ამ ციხის დანგრევა-გადაკეთება.

აღნიშნული ციხის ტერიტორიაზე შემდგომში ქართულმა მოსახლეობამაც დაიდო ბინა და ახლა სომხის უბანში შეხმატკბილებულად ცხოვრობენ, როგორც ასიმილირებული და გაქართველებული სომხები, ასევე სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოსახლებული ქართველები. □

ლაპრიანი დასასრული

ლეთიდან-“კოსტაფე” და “გამწვანება”.

ლაპრიანში, გარდა მოსახლეობის ბაღჩა-ვენახებისა, ხეხილის ბაღებისა და ვენახებისა, გარკვეული ფართობი დაკავებული აქვს საგარეჯოს სატყეო მეურნეობის კაკლისა და სხვა ნაყოფიერი ტყის ჯიშების კორომებს.

ლაპრიანი მეოცე საუკუნის პირველი ნახევრის 10-იან წლებამდე წარმოადგენდა ერთიან სასოფლო-სამეურნეო სავარგულს, მაგრამ კახეთის რკინიგზის მშენებლობის დაწყებისას 1912-1914წლებში თითქმის შუაზე გაიყო და რკინიგზის მშენებლობის დასასრულისათვის აქ წარმოიშვა საკმაოდ მოზრდილი მუშათა დაბა-დასახლება, რკინიგზის სადგურ “საგარეჯოს” ირგვლივ დასახლდნენ აქაური მშენებლობის უბინაო მუშა-მოსამსახურეები და რკინიგზის სადგურის თანამშრომლები და სპეციალისტები. აქვე განლაგდა რკინიგზის ინფრასტრუქტურა, სასაწყობო და სავაჭრო ობიექტებით.

ლაპრიანის ისტორიაში დიდი მოვლენა იყო ქვემო სამგორის გრანდიოზული სარწყავი ქსელის მშენებლობა 1961-70-იან წლებში, სადაც ბინა დაიდო “წყალმშენის” ქვემო სამგორის მეხუთე სამშენებლო-სამონტაჟო სამმართველომ, რომლის ბაზაზედაც რკინიგზის საგარეჯოს სადგურის მიმდებარე “ნასადგომარის” ტერიტორიაზე წარმოიშვა მშენებლობის მუშათა დაბა-დასახლება თავისი რთული და მრავალსახოვანი ინფრასტრუქტურით. ლაპრიანის ტერიტორია გადაკეთა ქვემო სამგორის სარწყავი ქსელის მარცხენა მაგისტრალურმა არხმა თავისი სატუმბავი სადგურებით, რომელმაც გაასარწყავა საგარეჯოსა და გიორგიწმინდის 500 ჰექტარზე მეტი მიწა.

ლაპრიანს უდიდესი ისტორიული წარსულიცა აქვს. აქ მიწის დრმა ხვნისა და მიწის სამუშაოების დროს აღმოჩნდა უმდიდრესი არქეოლოგიური ძეგლები, რომლებიც მაუწყებელნი არიან იმ დიდი ისტორიული წარსულისა, რასაც ლაპრიანის მიწა ინახავს თავის წიაღში. აქ მიწის დრმა ხვნის დროს გასული საუკუნის 80-იან წლებში აღმოჩნდა ყორღანული სამარხი, რომლის ხნოვანობა ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მესამე ათასწლეულის შუა წლებით თარიღდება.

“ლაპრიანი” ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონისა და სულხან-საბა ორბელიანის “სიტყ-

ვის კონას” განმარტებით სიტყვის ძირი “ლაპრი”, იგივე მუხას ნიშნავს, რაც იმას გვაუწყებს, რომ აქ უწინ მუხის ტყეები ყოფილა.

საგარეჯოს რაიონში აგარაკ “ყორულის” მიმდებარე ტერიტორიაზე ლაპრიანის მსგავსი ტოპონიმი “ლაპრებიც” გვაქვს, რომელიც გიორგიწმინდის სასოფლო თემის საკუთრებაა. ეს ტოპონიმიც მუხიდან წარმოდგება, რასაც ადასტურებს “ყორულის” მუხნარი ტყე.

„სახოხის ჭალა“

ქალაქ საგარეჯოს მრავალღირსშესანიშნავ ტოპონიმთა შორის თავისი რომანტიკული სილამაზით გამოირჩევა მდინარე იორის მარცხენა სანაპიროზე მდებარე ბუნების ძეგლი „სახოხის ჭალა“.

თვითონ ტოპონიმის სემანტიკა მიგვანიშნებს რომ ეს ადგილი ოლითგანვე ყოფილა ბუნების უიშვიათე ქმნილებების – ხოხბუბის საუფლო. ამ მიდამოს ამშვენებს ერასტოს მუხა, რომელიც ასევე ბუნების უიშვიათეს ძეგლს წარმოადგენს თავისი დევივით გაშლილი ასწლოვანი ტოტებით.

ლეგენდები და თქმულებები ამ მითიური ჭალის შესახებ იქმნებოდა და სამარადჟამოდ უკვდავყოფდა მის სახელს. ამ, თუნდაც ერთი ისტორიული ქრონიკა, რომელიც შემოგვინახა ისტორიულმა ფოლიანტებმა XVII საუკუნიდან.

მოსახლეობის მუდმივ აოხრებაზე და დასახლების ხელახლა შენებაზე მრავალ მასალას იძლევა დავით გარეჯის, ე.ი. ნინოწმინდელის სამწყსოში შემავალი მონასტრის საბუთები. ერთ მათგანში, რომელიც თარიღდება 1651 წლით. როგორც ამ საბუთიდან ჩანს XVII საუკუნის ტრაგედია (შაჰ-აბასის შემოსევები) ისე აურია აღმოსავლეთ საქართველოში მიწის მფლობელობისა და მიწათსარგებლობის კანონები, რომ დავით გარეჯის კუთვნილი მამულები შეცილების საბაბი გამხდარა საგარეჯოელთა (თვალელთა) და ნინოწმინდელთა შორის, რის გამოც ქართლ-კახეთის მეფე როსტომი (1632-1658წწ) იძულებული გამხდარა კომისია შეექმნა ამ სადაო საკითხის გადასაწყვეტად. მაშინ ნინოწმინდის კათედრალის მთავარეპისკოპოსი ყოფილა ზაქარია მავაშვილი, ხოლო საგარეჯოს სამოურაოს გამგებელი ლეგენდარული სუფრაჯი ბიძინა ჩოლოყაშვილი. „სახოხის ჭალაზე“ ცილომა ჰქონიათ როგორც ნინოწმინდელებს, ისე საგარეჯოელებს. ამ სადაო საკითხში ჩარეული ყოფილა მცხეთის კათალიკოსიც, ვინაიდან დავით გარეჯის კუთვნილი მამულები

ერთობლივი მართვისათვის ჯერ კიდევ XV საუკუნეში ერთიანი საქართველოს მეფე ალექსანდრე I-ის მიერ გადაცემული იყო მცხეთის საკათალიკოსოსათვის.

როსტომ მეფის მიერ შექმნილ კომისიაში შეყვანილი იყვნენ როგორც ნინოწმინდელის, ისე თვალის მცხოვრებთაგან დამტკიცებული კაცები, ხოლო ფიცის მსვლელობისათვის ზედამხედველობისათვის კონტროლი უნდა გაეწიათ მცხეთელ რწმუნებულებს.

აი, როგორ გადმოგვცემს სახოხის ჭალის დამფიცებელთა პროცესს ზემოაღნიშნული საბუთი:

„და შემოყარნენ ერთობილნი თვალელნი და აისვენეს ხატი წმიდის ნინოს და წაგვიძღვნენ სახოხის ჭალას და ქვემო საცილობელი იყო კარგა გზის ქვემოთ და დავექით საცილობელ ალაგზე და სადამდისაც ცილობდნენ და დაიფიცა გულბათიშვილმა და ერთობით თვალელთა, და ამოიარეს და დაიფიცა დრეიქმ ბეჟიტამა და მივედით და შუახედა და დაიფიცა ეთიბერას შვილმა, და მივედით ნაწისქულულელთანა და ორმა ქურუხულმა, და მოვედით თავსა ხევის პირსა და დაიფიცეს ერთობით თვალელთა და სულ სახოხის ჭალა ასრე გამოიფიცეს, რომე მკვიდრად და შეუცილებლად სვეტისცხოველსა და თვალური იყოს და ასრე გავსამართლეთ და გადასწყვიტეთ, რომე ვერა ნინოწმინდელი, ვერა მისი ყმა ვერ შემოეცილოს სახოხის ჭალასა“.

თავის დროზე ფიცს საგვებით დაურწმუნებისა მოსამართლენი ჭალა თვალელთათვის მიუკუთვნებიათ, კათალიკოსი ქრისტეფორე კრულვასაც კი უთვლის გადაწყვეტილების დამრღვევთ (ისტორიული საბუთები, IV თბილისი, 1913წ გვ 33-34).

„სახოხის ჭალაზე“, ამ მითიურ სამოთხეზე ცილობის, დავის მსოლოდ ერთი დოკუმენტი მოვიყვანეთ, მრავალი კი უკან არის.

ამ მადლიან მიწას სხვა დრო-ჟამზედაც მრავალი ისტორიული ფაქტი დაუფიქსირებია, რაც მეტად საინტერესოა გახსენება, თუნდაც ქართლ-კახეთის ლეგენდარული მეფის ერეკლე II საიდულო შეხვედრა 1789 წელს ოსმალეთის ელჩთან ახალციხის ფაშასთან. სწორედ „სახოხის ჭალა“ იყო ის ფარული ადგილი, რათა რუსეთის წარმომადგენელს თბილისში არ შეეცყო ამ ფარული შეხვედრის შესახებ.

კიდევ მრავალი შეხვედრა დაფიქსირებულია ლეგენდარული ასწლოვანი მუხის ტოტების ქვეშ.

ახლა კი „სახოხის ჭალა“ უპატრონობით გაძარცვულ-გაპარტახებული უდიდამოდ თვლემს თავისი სახელოვანი წარსულის მოგონებებში. □

„ბაზრის უბანი“

საგარეჯოში ე.წ. „ბაზრის უბანი“ (ყოფილი სტალინის ქუჩა, ამჟამად ერეკლე II-ს ქუჩა) ერთ-ერთი უძველესი დასახლება ჩანს იქიდანაც, რომ ამ ქუჩის თავში მდინარე თვალთ-

ვეის მარცხენა სანაპიროზე XX საუკუნის 30-იან წლებამდე იდგა იოანე ნათლისმცემლის სახელობის უღამაზესი, გუმბათიანი თეთრი ეკლესია, რომელიც საბჭოთა ხელისუფლების 30-იან წლებამდე ითვლებოდა საგარეჯოს ერთ-ერთ მოქმედ, მართლმადიდებ-

ელ ეკლესიად. ეკლესია კომუნისტური ხელისუფლების მიერ გაუქმებულ იქნა, ხოლო მისი მოძღვარი დაპატიმრებული. ამ ეკლესიის მღვდლის საცხოვრებელ სახლში (ახლანდელ საგარეჯოს „მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლი“) ბინა დაიდო საგარეჯოს რაიონულმა „ჩეკამ“, ხოლო გაუქმებული ეკლესია სამჭოთა ადგილობრივი ხელისუფლების გადაწყვეტილებით საპირკვლიანად დაანგრიეს და ჯერ სკვერი გააშენეს, ხოლო გასული საუკუნის 60-იან წლებში ააშენეს საგარეჯოს I საბავშვო ბაღის შენობა.

ბაზრის უბანი გასული საუკუნის 30-იან წლებში წარმოადგენდა საგარეჯოს ადმინისტრაციულ ცენტრს, სადაც ყოფილ გარსიაშვილების ბინაში მოთავსებული იყო პარტიის საგარეჯოს რაიკომი (1954 წლამდე).

უფრო ადრე კი XIX საუკუნის 70-იან წლებში ამ ქუჩაზე მოთავსებული იყო საგარეჯოს მამასახლისის რეზიდენცია, მაშინდელი საგარეჯოს მამასახლისის, ზურაბ მაკანტაღაშვილის ინიციატივითა და ხელშეწყობით ყოფილ ბუზარიაშვილების ნაკვეთში 1874-75 წლებში აშენდა I დაწყებითი ტიპის ორკლასიანი სასწავლებლის შენობა.

„ქვიანი“

ქალაქ საგარეჯოს ერთ-ერთ უბანს ქვიანი ეწოდება, რომელიც იწყება საგარეჯოს ელექტროგადამცემი ქვესადგურის სახანძრო რაზმის, ყოფილი ვეტსამკურნალოს ტერიტორიიდან და გრძელდება ტოპონიმ კოსტაფეს საზღვრებამდე. ადგილი „ქვიანი“ ერთ-ერთი უძველესი დაუსახლებელი და სოფლის მეურნეობისთვის გამოუყენებელი ადგილი იყო, რომელსაც იყენებდნენ სანაგვედ და მოარული ეპიდემიებით მასობრივად გარდაცვლილი ადამიანების სასაფლაოდ.

მიუხედავად ამისა, ქალაქის ზრდის კვალობაზე ქვიანიც კი მჭიდროდ იქნა დასახლებული XX საუკუნის 30-იანი წლების შემდეგ.

მას შემდეგ რაც კახეთის საავტო-

მობილო მაგისტრალმა ქალაქის ცენტრიდან უფრო სამხრეთით გადმონაცვლა, „ქვიანის“ ტერიტორიაზე აშენდა მთელი რიგი სახელმწიფო წარმოება-დაწესებულებები. საგარეჯოს საინჟინერო სადგური 1949 წელს, წყალთა მეურნეობის ადმინისტრაციული ორსართულიანი შენობა (1971-74წწ). საგარეჯოს რაიონული ვეტსამკურნალო სადგური (1955-56წწ), საგარეჯოს IV საშუალო სკოლა (1978წ), საგარეჯოს საკონსერვო და ღვინის ქარხნები (1961-68წწ) და რაც მთავარია კახეთის საავტომობილო მაგისტრალის მარჯვენა და მარცხენა ნაპირებზე გაშენდა საცხოვრებელი უბნები. ამავე ტერიტორიაზე აშენდა საგარეჯოს №2 საბავშვო ბაღი. რაც დრო გადის ტოპონიმი „ქვიანი“ დავიწყებას კლდება. □

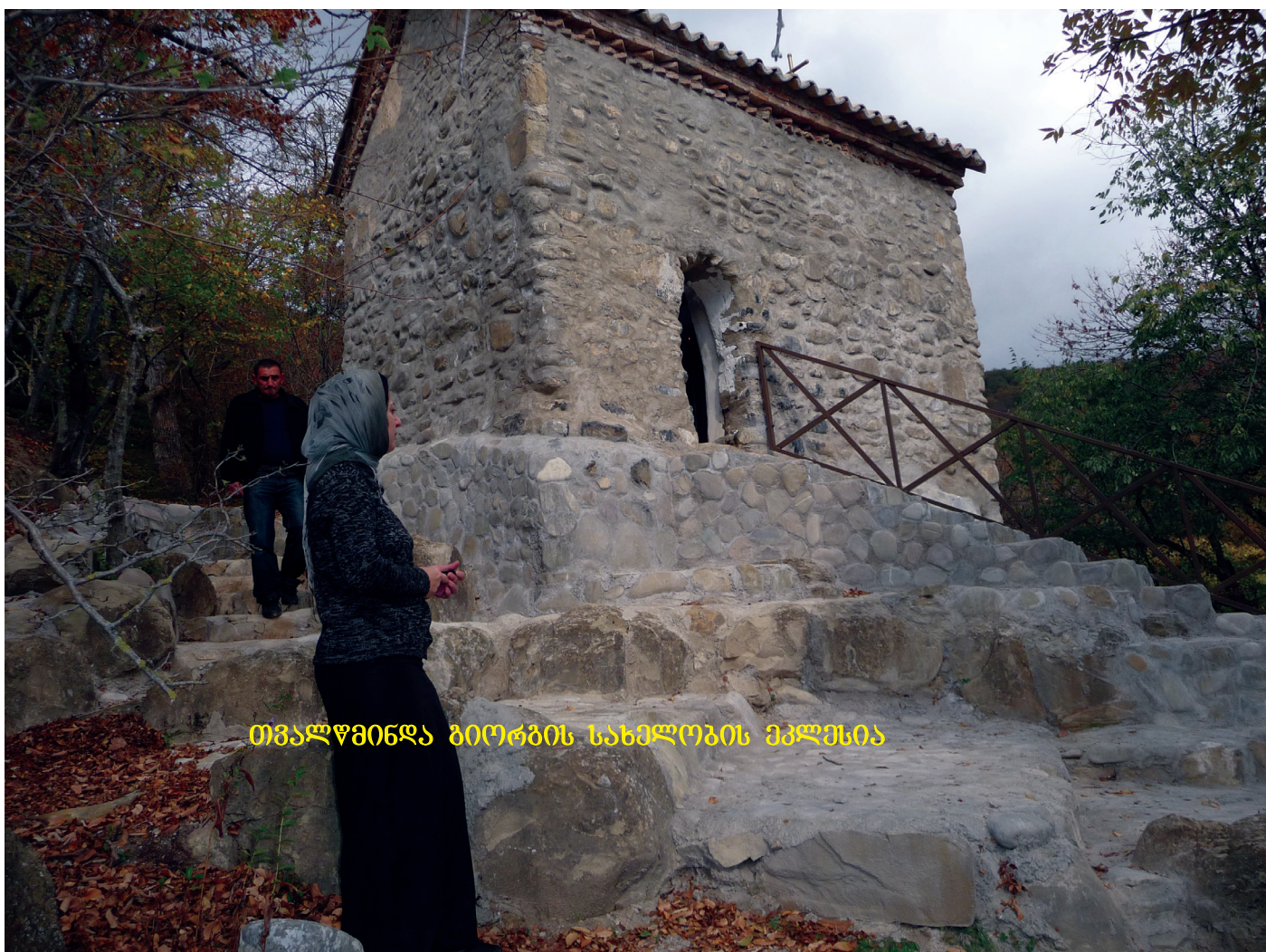
ხატიკაკლემი

ხატიკაკლემი

პეტრე-კავლეს სახელობის ეკლესია საბარეჯოში

თვალჭინდა ბიორბის სახელობის ეკლესია